

Predikcia potreby zdravotníckeho personálu v SR

31. 7. 2019

Abstrakt

Nedostatok zdravotného personálu je akútna téma zdravotnej politiky každého členského štátu Európskej Únie. Cieľom tohto dokumentu je predstaviť analytický výstup potreby zdravotníckeho personálu na Slovensku do roku 2030. Najnedostatkovejší personál sú lekári, sestry a pôrodné asistentky, a preto sa analýza zamerala na tieto povolania. Na základe súčasných dát aj predikovaných trendov môžeme potvrdiť, že ich počty budú len marginálne rásť, pokiaľ sa nenavýšia stavy študentov alebo nezmení motivačná politika. Zo 100 lekárov nastúpi do praxe 82%, sestier len 44%. Je preto rovnako nevyhnutné nie len navýšiť počty študentov, ale aj skvalitniť pracovne podmienky zdravotníckeho personálu, hlavne, čo sa týka mzdovej politiky a pracovného prostredia. Prvé kroky by mali viesť k navýšeniu študentov pre lekárske odbory a zabezpečiť zvýšenie percenta nástupu doštudovaných sestier do praxe.

MZ SR na základe týchto výstupov pristúpilo k navýšeniu vzdelávacích kapacít o 150 študentov pre lekárov a navrhlo stabilizačný príspevok vo výške 2 000 eur za každý školský rok pre sestry (odbor Ošetrovatelstvo).Cras ut sapien ut nulla tincidunt tempor eu sit amet enim. Duis eget magna gravida, rhoncus nisl ut, vehicula enim. Sed vulputate lectus placerat, tincidunt neque vitae, suscipit augue. Duis at massa et purus maximus efficitur. Donec sit amet fringilla magna, quis lacinia nisi. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Duis sed tortor eget nunc porttitor ultrices.

Úvod

Cieľom dokumentu je pripraviť analytický výstup potreby zdravotníckeho personálu do roku 2030. Model slúži pre odhad budúcej potreby študentov / vo vzdelávacom systéme zdravotníckeho personálu pre všetkých zainteresovaných aktérov. Materiál sa s detailnou analýzou zameriava na 4 nedostatkové profesie, a to na lekárov, zubných lekárov, sestry a pôrodné asistentky. Tieto povolania predstavujú najviac nedostatkové profesie.

Metodika predikčného modelu

Predikčný model odhaduje vývoj pracovnej sily v zdravotníctve na základe kalkuloovaných prílívov a odlivov personálu a demografického trendu. Model vychádza zo súčasného nedostatku pracovnej sily, ktorá pochádza zo štatistického zisťovania NCZI o nedostatkovom profesiách v ústavnej starostlivosti (jeseň 2016) a podkladov od zástupcov vyšších územných celkov pre ambulantný sektor (jar 2018).

Model nerátal so zmenou štruktúry poskytovanej zdravotnej starostlivosti, extrapoluje teda ceteris paribus všetky ostatné parametre, vrátane miezd. Avšak, aby sme dosiahli vyššiu realnosť predikovaných hodnôt, tak sme rátali s tým, že v ideálnom svete by zdravotný personál šiel do dôchodku vo veku 65 rokov, preto sa počty nedostatkového personálu rátali po odčítaní personálu nad 65 rokov. Celkový počet chýbajúceho personálu je teda v praxi nižší ako predikujeme.

Údaje, ktoré boli použité v analýze pochádzajú z Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI), zdravotných poisťovní, Slovenskej lekárskej komory a Štatistického úradu. Z ročného výkazu 1-01 o počte a štruktúre pracovníkov v zdravotníctve za roky 2009 až 2016 pochádza veková štruktúra zdravotníckeho personálu. Vekovú štruktúru zdravotníckeho personálu sme na základe štruktúry populácie SR (Štatistický úrad, 2016) predikovali do roku 2030.

V modeli sme zahrnuli aj materskú dovolenku, keď predpokladáme nulový stav pre východiskový rok 2016 (počet pracovnej sily, ktorá odišla na materskú dovolenku a do zahraničia sa rovná počtu pracovnej sily, ktorá sa vrátila do systému). Následne v ďalších predikčných rokoch predpokladáme odchod na materskú dovolenku a odchod do zahraničia iba vstupujúcej pracovnej sily na základe pomeru mužov a žien z roku 2016 v závislosti od veku. Model predikuje odchod zdravotníckeho personálu do dôchodku v 65. rokoch. Pre finálne výstupy o potrebe sme použili počty novo registrovaných ľudí v komore. Predpokladáme, že počet novo nastúpených lekárov do povolania je totožný alebo na úrovni 95% s počtom novo registrovaných ľudí v komore (SLK databáza registrovaných lekárov, 2010 – 2017). Počet uchádzačov I. stupeň 2010 – 2017 sme získali od zdravotných poisťovní. Prijatých a zapísaných študentov rátame ako priemerný počet zapísaných oproti prijatým za roky 2010 až 2017.

Novo registrovaný zdravotnícky personál zo SR bol korelovaný s počtom prijatých / zapísaných a na základe týchto výpočtov sa dopočítal počet potrebných študentov. V dôsledku obmedzených vstupných dát, nie je v modeli prepojené štúdium (absolventi) s registráciou. Model je teda čiastkovo manuálny.

Predikcie

Lekár

Na základe dostupných údajov chýba v sektore v ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti 3 338 lekárov, keby sme k tomuto počtu pripočítali aj lekárov nad 65 rokov, tak počet chýbajúcich lekárov by predstavoval 5 515. Ak by sa nič v rezorte nezmenilo a nepribudol by počet študentov nad rámec predikovaných hodnôt, počet nedostatkového personálu by v roku 2030 predstavoval 3 141 lekárov (dôchodkový vek 65 rokov). Ide o pokles nedostatku, nakoľko SR už dlhodobo zaznamenáva postupný nárast lekárov.

Ak by sme chceli tento trend ešte viac posilniť a zabezpečiť dostatočný počet personálu, tak každý rok, od roku 2019 do roku 2 025 by bolo potrebné prijať o 660 študentov viac (za všetky roky 4 617) s tým, že predpokladáme, že okolo 530 by bolo zapísaných (za všetky roky 3 708) a priemerne 435 aj zaregistrovaných (za všetky roky 3 141)¹.

Zubný lekár

Podľa zisťovania NCZI v ústavnej zdravotnej starostlivosti chýba iba 1 zubný lekár, ak sa však spočítajú lekári v dôchodkovom veku, tak ich chýba 483. Dáta o ambulantnej zdravotnej starostlivosti však nie sú dostupné, preto je naša predikcia výrazne podhodnotená. Súčasný stav počtu novo nastúpených do povolania by v roku 2030 vyvolal navýšenie nad optimálny počet o 161 zubných lekárov (s predpokladom konštantného vstupu pracovnej sily, ako v roku 2016), a preto nie je potrebné extra podporené štúdium.

Sestra

V predikcii sestier sme použili dva modely. Základný model sa sústreďuje iba na ústavnú starostlivosť, z dôvodu nedostupnosti dát o ambulantnej zdravotnej starostlivosti. Druhý model je postavený na základe dát o chýbajúcich lekároch v ambulantnej starostlivosti a predpokladáme rovnakú potrebu sestier v ambulantnej zdravotnej starostlivosti – teoretický predikčný model.

Základný model

V súčasnej dobe chýba v ústavnej zdravotnej starostlivosti 1 020 sestier, keby sme k tomuto počtu pripočítali aj sestry nad 65 rokov, tak počet chýbajúcich sestier by predstavoval 1 700.

Počet nedostatkového personálu (dôchodok v 65ke) by v roku 2030 predstavoval až 7 420 (s predpokladom konštantného vstupu pracovnej sily ako v roku 2016). Ak by sme chceli tejto predikcii predísť, tak každý rok, od roku 2019 do roku 2 028 by bolo potrebné prijať o 2 300 študentov viac (za

¹ V roku 2018, predpokladáme využitie existujúcich voľných kapacít pre 150 študentov; tieto registrácie nerátame do extra počtov.

všetky roky 23 000), z ktorých okolo 1 800 by bolo zapísaných (za všetky roky 18 500). A z tohto počtu by každý rok bolo zaregistrovaných do komory priemerne 740 sestier (za všetky roky 7 420).

Teoretický predikčný model

Ak by sme ráтали, že každý chýbajúci lekár v ambulantnej starostlivosti potrebuje pre svoju prax aj sestru, tak by spolu v ústavnej a ambulantnej zdravotnej starostlivosti chýbalo 3 550 sestier (1 020 ústavná, zvyšok ambulantná), keby sme k tomuto počtu pripočítali aj sestry nad 65 rokov, tak počet chýbajúcich sestier by predstavoval 4 197.

Počet nedostatkového personálu (dôchodok v 65ke) by v roku 2030 predstavoval až 9 934 (s predpokladom konštantného vstupu pracovnej sily ako v roku 2016). Ak by sme chceli tejto predikcii predísť, tak každý rok, od roku 2019 do roku 2028 by bolo potrebné prijať o 3 100 študentov viac (za všetky roky 31 000), z ktorých okolo 2 480 by bolo zapísaných (za všetky roky 24 79). A z tohto počtu by každý rok bolo zaregistrovaných do komory priemerne 993 sestier (za všetky roky 9 934).

Pôrodná asistentka

Chýbajúci počet pôrodných asistentiek je získaný od zisťovania NCZI. Dáta o ambulantnej zdravotnej starostlivosti nie sú dostupné, ale pôrodné asistentky nepôsobia v ambulanciách, čiže rátame len s ústavnou starostlivosťou. Na základe týchto dát chýba 50 pôrodných asistentiek, keby sme k tomuto počtu pripočítali aj pôrodné asistentky nad 65 rokov, tak počet chýbajúcich pôrodných asistentiek by predstavoval 94. Počet nedostatkového personálu (dôchodok v 65ke) by v roku 2030 predstavovej okolo 500 pôrodných asistentiek (s predpokladom vstupu pracovnej sily na úrovni priemeru rokov 2010 - 2016).

Ak by sme chceli tejto predikcii predísť, tak každý rok, od roku 2019 do roku 2028 by bolo potrebné prijať o 181 študentov viac (za všetky roky 1 807), z ktorých okolo 125 by bolo zapísaných (za všetky roky 1 250). Z tohto počtu by bolo priemerne zaregistrovaných do komory 52 pôrodných asistentiek (za všetky roky 518).

Závery a odporúčania

Cieľom modelu bolo ilustrovať stavy personálu, ak by mal každý človek nárok na odchod do dôchodku v 65 rokoch. Ak sa pozrieme na tieto údaje, čiže oficiálne nehlásené nedostatky ešte navýšime o všetkých zamestnancov v dôchodku a aplikujeme ich do predikčného modelu, tak zistíme, že:

- Lekárske povolania sa postupne doplňujú, ale len pri zubároch dosiahnu do roku 2030 vyrovnaný počet
- Sesterské povolania budú svoj deficit ešte viac navyšovať, a to tempom 2,4 – 14% ročne u sestier a 9,6 – 23,5% u pôrodných asistentiek, ako vidno v Tabuľke č. 1

Tabuľka 1: Počet nedostatkového personálu, ak by šli zamestnanci do dôchodku v 65 rokoch

Počet nedostatkového personálu (dôchodok v 65ke)								
Rok	lekár	zubár	sestra	PA	lekár	zubár	sestra	PA
2018	5 549	484	4 366	120				
2019	5 575	499	4 470	132	0,5%	3,2%	2,4%	10,5%
2020	5 583	510	4 635	151	0,2%	2,2%	3,7%	13,8%
2021	5 562	511	4 840	171	-0,4%	0,2%	4,4%	13,5%
2022	5 355	445	5 517	211	-3,7%	-13,0%	14,0%	23,5%
2023	5 113	379	6 096	243	-4,5%	-14,8%	10,5%	15,1%
2024	4 846	311	6 613	270	-5,2%	-17,8%	8,5%	11,3%
2025	4 586	245	7 139	299	-5,4%	-21,2%	8,0%	10,6%
2026	4 328	179	7 659	328	-5,6%	-26,8%	7,3%	9,6%
2027	4 020	93	8 193	373	-7,1%	-48,1%	7,0%	13,6%
2028	3 726	8	8 773	421	-7,3%	-91,1%	7,1%	13,1%
2029	3 439	-	9 368	471	-7,7%	n/a	6,8%	11,8%
2030	3 141	-	9 934	518	-8,7%	112,2%	6,0%	10,1%
- nedostatok na ročnej báze								

Zdroj: Spracovanie IZP

Ak by sme tieto kapacity mali doplniť len prostredníctvom nových študentov, tak by sme museli počty študentov navýšiť rádovo v desiatkach percent, ako zobrazuje Tabuľka č. 2. Počty študentov boli kalkulované k roku 2030, preto sú posledné navýšenia u lekárov v roku 2025, u sestier 2028 (čiže 6 a 3 ročné štúdium).

Tabuľka 2: Počet potrebných študentov na dosiahnutie vyrovnaného počtu zamestnancov do roku 2030 vs. počet súčasných študentov

Počet potrebných študentov					Počet súčasných / bez zmeny študentov				
Rok	lekár	zubár	sestra	PA	Rok	lekár	zubár	sestra	PA
2018	987	172	1 198	110	2018	837	172	1 198	110
2019	1 485	172	4 300	291	2019	837	172	1 198	110
2020	1 485	172	4 300	291	2020	837	172	1 198	110
2021	1 485	172	4 300	291	2021	837	172	1 198	110
2022	1 485	172	4 300	291	2022	837	172	1 198	110
2023	1 485	172	4 300	291	2023	837	172	1 198	110
2024	1 485	172	4 300	291	2024	837	172	1 198	110
2025	1 565	172	4 300	291	2025	837	172	1 198	110
2026	837	172	4 300	291	2026	837	172	1 198	110
2027	837	172	4 300	291	2027	837	172	1 198	110
2028	837	172	4 282	284	2028	837	172	1 198	110
2029	837	172	1 198	110	2029	837	172	1 198	110
2030	837	172	1 198	110	2030	837	172	1 198	110
SPOLU	11 463	1 376	31 301	2 150	SPOLU	6 696	1 376	9 584	880

Zdroj: Spracovanie IZP

Rozloženie počtu študentov bolo arbitrárne, cieľom bolo ilustrovať ako by sa dal potrebný počet rovnomerne rozdeliť do roku 2030. Dôvod prečo by sme potrebovali tak výrazne navýšiť počet študentov, aby sme doplnili stavy je ten, že priemerne zo 100 vyštudovaných:

- a.) Lekárov nastúpi do praxe 82%, čiže 18% nedoštuduje, alebo nastúpi do praxe mimo SR
- b.) Sestier nastúpi do praxe 44%, čiže 56% nedoštuduje, alebo nastúpi do praxe mimo SR

Tieto hodnoty sme v modeli kompenzovali navýšeným počtom študentov. Sme si vedomí neuskutočiteľnosti nahradenia tohto zdravotníckeho personálu do roku 2030, ale je málo pravdepodobné, že by sa dokázala tak výrazne navýšiť súčasná vzdelávacia kapacita, aby sme vykryli chýbajúci personál.

Ak by sme napríklad znížili odliv sestier do zahraničia o 40%, tak v roku 2030 by nám chýbalo o okolo 4 000 sestier menej. Preto je veľmi dôležité nie len podporiť navýšenie počtu študentov, ale skvalitniť pracovne podmienky zdravotníckeho personálu, a to čo sa týka mzdovej politiky a iných pracovných podmienok.

Na základe týchto informácií pristúpilo MZ SR k dvom opatreniam:

- 1.) Pre lekárov navýšenie vzdelávacích kapacít o 150, nakoľko ich pomerovo zostáva v rezorte dostatočne vysoké percento, ale celkovo ich študuje nedostatočné množstvo v závislosti od súčasnej prestanúcej zdravotnej pracovnej sily a demografického vývoja populácie SR.

MZ SR malo len dve možnosti, a to buď navýšenie počtu registrácií lekárov z iných krajín, alebo navýšenie počtu vlastných absolventov. Nakoľko zvýšenie atraktivity profesie lekárov, čo by prispelo k návratu a registrácií lekárov na Slovensku by mimo iného vyžadovalo výrazné navýšenie platových pomerov, tak najpragmatickejšie a najefektívnejšie riešenie bolo zvýšenie počtu absolventov.

Na základe analýz kapacít jednotlivých lekárskejších fakúlt, ako aj výsledkov prijímacích skúšok sa MZ SR dohodlo s MŠVVaŠ na navýšení počtu prijatých študentov v roku 2018 o 150, v celkovej výške výdavkov 2 mil. eur. MZ SR si je vedomé, že toto navýšenie nevyrieši nedostatok, ale predstavuje jeden z prvých krokov, ktoré v krátkodobom hľadisku pomôžu riešiť tento nedostatok personálu. MZ SR aktívne participuje a pripravuje ďalšie opatrenia, ktoré zabezpečia poskytovanie zdravotnej starostlivosti aj pre ďalšie generácie.

- 2.) Zavedenie stabilizačných príspevkov pre sestry

Navýšovanie edukačných kapacít by pre sestry nebolo tak efektívne, nakoľko ich len menej ako 44% nastúpi po prihlásení na štúdiá do praxe. Namiesto toho sa MZ SR zameralo na vytvorenie stimulov, v čom zabezpečíme, že nám pri nezmenenom počte študentských miest nastúpi ročne minimálne o 188 sestier viac.

Stabilizačný príspevok by bol zabezpečovaný Fondom na podporu vzdelávania (FNPV). Na základe internej diskusie sa navrhol stabilizačný príspevok vo výške 2 000 eur za každý školský rok. Toto opatrenie by malo priniesť dodatočných 188 registrácií ročne. V roku 2018 predpokladáme náklady na stabilizačný príspevok 1,450,000 € (príspevok bude vyplácaný až v druhom semestri v roku 2018). Od roku 2019 do roku 2021 predpokladáme náklady na úrovni 2,760,000 €.

Pri výpočte nákladov na stabilizačný príspevok sme vychádzali z nasledovných predpokladov:

1. Pomer nových denných študentov k nastúpeným absolventom do povolania je rovnaký ako pomer všetkých študentov k nastúpeným absolventom do povolania (44 % v roku 2018)
2. Pomer externých študentov zostava nezmenený
3. Stabilizačný príspevok je vyplácaný študentom verejných a súkromných škôl

Pri výpočtoch sme vychádzali z troch alternatív pomeru medzi zapísanými dennými študentmi a počtom novo nastúpených do povolania: 44% (aktuálny stav), 75 % a 100%. Pomer pri lekároch, ktorí sú zapísaní na štúdium a počtom novo nastúpených do povolania je okolo 82%, avšak u lekárov sú mzdy vo vyššej platovej triede. Na základe týchto skutočností sme vo výslednej predikcii a kalkuláciách použili pomer 75%. Ak tieto čísla prehodíme do absolútnych hodnôt, tak v súčasnosti nastupuje 272 študentov denného štúdia do praxe. Ak by príspevok poberalo 75% študentov denného štúdia, tak by nastúpilo 460 a ak všetci, tak 630 sestier, ako zachytáva Tabuľka 3.

Tabuľka 3: Priemerný počet absolventov (sestry) nastupujúcich do zamestnania v SR od roku 2018 do roku 2030 (denné štúdium)

Počet očakávaných registrácií z:	Súčasný stav	75% poberá príspevok	100% poberá príspevok
Denní študenti	272	460	613
Externí študenti	136	136	136
SPOLU registrácie	408	596	749

Zdroj: Spracovanie IZP

Avšak, ako Tabuľka 4 zachytáva, aj keď toto opatrenie dopomôže stabilizovať počet chýbajúcich sestier, nepriaznivá demografia má po čase výraznejší vplyv a celkový počet sestier v rezorte bude ďalej klesať. Je preto nevyhnutné zrealizovať ďalšie opatrenia, a to navýšenie počtu študentov, alebo inými spôsobmi zlepšiť prostredie, aby bolo o sesterskú profesiu väčší záujem. Platové ohodnotenie, či navýšenie kompetencií a postavenia sestry sú ďalšími odporúčanými opatreniami. Tabuľka 5 zachytáva chýbajúci personál pri rôznych alternatívach podielov zostávajúcich absolventov v systéme, keď započítava nedostatkový personál zo zisťovania NCZI a sestry nad 65 rokov.

Tabuľka 4: Chýbajúci personál (sestry) pri rôznych alternatívach podielov zostávajúcich absolventov v systéme

Chýbajúci personál	aktuálny stav	75% poberá príspevok	100% poberá príspevok
2018	4,400	4,100	3,900
2019	4,500	4,200	3,800
2020	4,600	4,300	3,800
2021	4,800	4,400	3,800
2022	5,500	5,000	4,300
2023	6,100	5,400	4,700
2024	6,600	5,800	5,000
2025	7,100	6,200	5,200
2026	7,700	6,600	5,500
2027	8,200	6,900	5,700
2028	8,800	7,400	6,000
2029	9,400	7,800	6,400
2030	9,900	8,200	6,700

Zdroj: Spracovanie IZP

Poznámka: V alternatívach 75% a 100% predpokladáme postupné navýšovanie požadovaného percenta. Chýbajúci personál je rátaný po odčítaní personálu nad 65 rokov a odlivov pracovnej sily do zahraničia a na materskú dovolenku. Ak by príspevok nemal dopad na vôľu študentov zostať v systéme, v roku 2030 by chýbalo 9 900 sestier.

